

Соња НИКОЛОВА
докторанд при
Филозофскиот факултет –
Институт за историја
и Институт за национална
историја

МЕТОДИЈА ШАТОРОВ- ШАРЛО ПОМЕЃУ ИНТЕРЕСИТЕ НА КПЈ, БРП И КОМИНТЕРНАТА

1. Нацифашистичкиот напад и окупацијата во Македонија

Воено-политичките настаните кои се случуваат во пролетта 1941 г. на глобален план ќе имаат силен одраз во регионални и локални рамки и ќе доведат до нов момент на позиционирање на воено-политичките фактори на Балканот. Новите историски моменти што ја зафаќаат кралска Југославија и нејзиното уништување како воено-политичка сила на Балканот по нацифашистичкиот напад од 6 април 1941 г., капитулацијата на владата на генерал Душан Симовиќ на 17 април 1941 г., окупацијата и нејзиното распарчување, ќе се рефлектираат и на воено-политичката положба на Македонија и на партиската организација.

По 6-априлскиот нацифашистички напад и капитулацијата на Кралството Југославија, делот од Македонија кој влегувал во составот на Кралството Југославија е поделен и окупиран. Централна и Источна Македонија (нејзиниот поголем дел од околу 4/5) ги окупира Бугарија, а западниот дел со градовите Тетово, Гостивар, Кичево, Дебар и Струга – Италија.

2. Поврзувањето на ПК на КПЈ за Македонија со БРП

На локално партиско ниво, во услови на повторна окупација, Методија Шаторов-Шарло и Покраинскиот комитет на македонската партиска организација се наоѓаат во состојба на исчекување директиви од повисоките форуми.¹

---

¹ Во врска со ова прашање, Перо Иваноски-Тиквар, организациски секретар на ПК на КПЈ за Македонија, ќе истакне: „Бевме во исчекување што ќе стане со

На покана на Централниот комитет на Бугарската работничка партија (БРП), на 24 мај Шаторов, како политички секретар на ПК на КПМ, заминува за Софија.² На средбата, во согласност со пласираната фраза „една територија една партија“, било одлучено македонската партиска организација организициски да се поврзе со БРП, со напомена дека ќе ја задржи автономноста на партијата.³ Меѓутоа, текот на разговорот на самата средба укажува на друг суштински момент кој провоцира согледување и ги разоткрива суптилните аспирации на БРП кон македонската територија.⁴ Имено, БРП настојува да изврши припојување на дел од македонската организација кон делот што се наоѓал на територијата на Пиринска Македонија. Шаторов категорички се спротивставува на ваквото барање и единствената опција што ја прифаќа е можноста партиската организација на територијата на пиринскиот дел да се поврзе со онаа од вардарскиот. Се враќа во Македонија и на

нас во новосоздадените околности. На 16 март 1941 г. јас имав разговор со членот на Бирото на ЦКЈ Иван Милутиновиќ во Загреб каде што се наоѓав на политички курс при ЦКЈ. Разговаравме јас и Вуко Кнежевиќ дојден од Македонија и Милан Поповиќ дојден од Косово. Тој ме предупреди дека наскоро е можна војна и дека може да се случи нашата територија да биде окупирана, во тој случај да се врските со ЦКЈ отежнати. 'Во таков случај вие ќе треба да се поврзете со ЦК на Бугарија, но за сето тоа да не известите нас'. Јас таа порака ја сфатив само како практична потреба. Таа порака му ја пренесов на Шаторов по моето враќање. Сега кога тоа предвидување со војната и окупацијата се случи, Шаторов не покажуваше брз интерес за да се поврзе по своја иницијатива, туку чекаше да бидеме повикани“. Перо Иваноски-Тиквар, „Методија Шаторов-Шарло и неговото време (1897-1944)“, *Методија Шаторов-Шарло и неговото време (1897-1944)*, (Скопје: Институт за национална историја, 2007), 172.

² Миле Михајлов, „Извештајот на Методија Шаторов-Шарло до Извршниот комитет на Комунистичката интернационала од 16.09.1941 година“, *Методија Шаторов-Шарло и неговото време (1897-1944)*, (Скопје: Институт за национална историја, 2007), 188.

³ Во одговорот на ЦК на БРП по повод писмото од 6 септември 1941 г. упатено од страна на ЦК на КПЈ, а во врска со поврзувањето на македонската партиска организација со БРП, се вели: „До конечното решавање на прашањето (за статусот на македонската партија) одлучивме на Македонскиот комитет да му дадеме широки автономни права и да му пружиме најголема помош, спроведувајќи само делумна политичка контрола врз него...“. *Историјски архив Комунистичке партије Југославије*, том VII, Македонија у Народноослободилачком рату и Народној револуцији 1941-1944, Историјско одељење Централног комитета КПЈ, (Београд: 1951), 56..

⁴ Лазар Мојсов, *Бугарска радничка партија (комуниста) и македонско национално питање* (Београд: Народна књига), 70.

членовите на ПК им соопштува за поврзувањето со БРП и за преименувањето на ПК во ПК на Работничка партија на Македонија, во согласност со името на бугарската партија.⁵

3. Позициите на КПЈ и на БРП во круговите на Коминтерната

Во меѓувреме, на политичката сцена на Балканот и во рамките на Комунистичката партија на Југославија (КПЈ) и на БРП се случуваат следните настани.

Соочени со разгромот на Кралството Југославија, во круговите на балканските комунистички секции, а под влијание на Комунистичката интернационала (Коминтерна), се појавува мислење дека ова претставува конечно уништување на Кралството Југославија како версајска творба. Аналогно на тоа, се поставува прашањето за опстанокот на КПЈ и можноста од нагласување на улогата на националните комунистички партии во согласност со „московските гледишта“.⁶ Меѓутоа, нејзиниот лидер Јосип Броз Тито, кој во 1938 г. го поминува трнливиот пат до лидерскиот трон воден од сопствената амбиција и согледувајќи го историскиот момент на настаните, го застапува мислењето дека и покрај разгромот на Кралството Југославија, КПЈ ќе продолжи да функционира како единствена сила во сите тогашни покраини. За да ја одржи во живот својата идеја, веднаш дава директива за издавање прогласи⁷ и свикува советување во мај, на кое е донесена одлука за монолитност на КПЈ и формирање единствен општојугословенски антифашистички фронт како програмска определба на ЦК на КПЈ.⁸

Воден од својот интерес да не ја изгуби Македонската партиска организација од рамките на својот делокруг и да постигне целосен увид во состојбата, Ј. Броз пристапил крајно сериозно кон решавањето на нејзината припадност.⁹

⁵ Перо Ивановски-Тиквар, „Методија Шаторов-Шарло и неговото време (1897-1944)“, 173.

⁶ Драган Кљакиќ, *Времето на Колишевски*, Редактор и превод од српски Мирко Миронски, (Скопје: Матица Македонска, 1994), 123-125, 141-144; Ристо Шуплиноски, *Шарло (монографски прикази и полемички)*, необјавен материјал, 84-90.

⁷ Јосип Броз Тито, *Собрани дела*, т. VII, крај на април – 28 ноември 1941, (Скопје: Комунист, Култура, Македонска книга, Мисла, Наша книга, 1979), 3-14, 20-21.

⁸ Јосип Броз Тито, *Собрани дела*, т. VII, 34-52.

⁹ Сакајќи да постигне целосен увид и контрола во состојбата со македонската партиска организација, Јосип Броз Тито и ЦК на КПЈ, на средбата со

БРП, исто како и КПЈ, поаѓајќи од својот интерес во врска со македонската партиска организација за стекнување компетенции и право на раководење со неа, користејќи ги историските околности, разгромот на Југославија и прашањето за опстанокот на КПЈ, потпомогната и од новите политички услови согледани во бугарската окупација на Македонија, ќе лобира во круговите на Коминтерната за официјализирање на својата раководна улога во однос на македонските комунисти. Бугарското партиско раководство, веднаш по поврзувањето, во мај 1941 г. доставува извештај до Коминтерната за новиот политички момент.¹⁰ Постапките на БРП несомнено наведуваат на фактот дека Коминтерната не била инфериорен набљудувач на настаните, туку напротив, за секој чекор била известена и имала сознанија за случувањата во Македонија, а во согласност со својата хиерархиска улога во комунистичкиот табор, таа имала неприкосновено право за издавање наредби. Аналогно на ова, се наметнува заклучокот дека чинот на поврзување на една партиска организација, во случајот македонската, со друга во најблага форма би било политички авантуризам доколку не станува збор за претходна солуција и дозвола добиена од страна на Коминтерната, која била, секако, резултат на новонастанатата ситуација на Балканот.¹¹ Меѓутоа, текот на настаните и испреплетувањето на интересите на двете комунистички секции ќе доведе до ескалирање на случајот во политички проблем на ниво на две соседни комунистички партии.

4. Разврската на случајот со македонската партиска организација во рамките на интересот на Коминтерната

По доаѓањето во Македонија и контактот што ќе го оствари во партиската организација на Македонија, а особено по состанокот

членовите на Политбирото Александар Ранковиќ, Иван Милутиновиќ и Милован Ѓилас, како и со членовите на ЦК на КПЈ Иво Лола Рибар и Светозар Вукмановиќ-Темпо, донесуваат одлука во Македонија да се испрати Лазар Колишевски кој ќе ги однесе документите на ЦК КПЈ настанати од 15 април до почетокот на мај 1941 г. и да утврди зошто секретарот на ПК КПЈ за Македонија, Методија Шаторов-Шарло, не се одзвал на повикот од ЦК КПЈ да дојде во Загреб на советувањето на КПЈ, зошто ги прекинал врските со ЦК КПЈ. Јосип Броз Тито, *Собрани дела*, т. VII, 331.

¹⁰ БКП, *Коминтернџт и македонскиот вџпрос (1917-1946)*, Том втори, Съставители: Цочо Биљарски и Ива Бурилкова (София: Главно управление на архивите при Министерскиот съвет, 1999), 1051.

¹¹ Драган Кљакиќ, *Времето на Колишевски*, 141-144.

со Методија Шаторов кога дознава за поврзувањето на македонската партиска организација со БРП, Лазар Колишевски заминува од Македонија¹² и на 23 јуни 1941 г. во Белград поднесува извештај до ЦК на КПЈ за состојбата што ја увидел таму.

Јосип Броз – Тито, свесен за значењето на новиот историски момент – нападот врз СССР на 22 јуни 1941 г. и обратот на воено-политичката ситуација, користејќи го новото позиционирање на силите, по извештајот на Лазар Колишевски за состојбата во Македонија, на 24 јули 1941 г. донесува одлука за смена на Методија Шаторов-Шарло од должноста секретар на ПК на КПЈ и исклучување од редовите на КПЈ.¹³ Одлуката на ЦК на КПЈ во писмена форма била доставена до ПК на Македонија од страна на инструкторот на ЦК на КПЈ, Драган Павловиќ-Шиљо, кој доаѓа во Македонија и се среќава со членовите од ПК на Македонија, меѓу кои и со Шарло, и ги запознава со одлуката на генералниот секретар на ЦК на КПЈ, Јосип Броз Тито.¹⁴

За исклучувањето на Методија Шаторов-Шарло била известена и БРП,¹⁵ која не прифаќајќи и одбивајќи ја ваквата одлука, го испраќа својот делегат Петар Богданов за да ја среди

---

¹² На состанокот на Месниот комитет за град Скопје дошло до средба помеѓу Лазар Колишевски и Методија Шаторов-Шарло, на која биле разменети мислења по однос на понатамошното дејствување на македонската организација. Лазар Колишевски ги соопштил одлуките на ЦК на КПЈ од Мајското советување за единствено дејствување на КПЈ на целата територија на Југославија, без разлика на нејзиното распарчување, и насоките за заеднички општо-југословенски фронт, сметајќи дека се обврзувачки за партиската организација во Македонија, но со кои Шаторов не се согласувал. Почитувајќи ги лојално директивите на Коминтерната, Шаторов не ја прифатил линијата на ЦК на КПЈ и решенијата од Мајското советување. Различните концепти што ги застапувале довеле до судир помеѓу двајцата, кој особено се засилил по соопштувањето за поврзувањето на македонската партиска организација со бугарската. Драган Кљакиќ, *Времето на Колишевски*, 67-75; Перо Ивановски-Тиквар, „Методија Шаторов-Шарло и неговото време (1897-1944)“, 173-174.

¹³ Јосип Броз Тито, *Собрани дела*, т. VII, 72-73.

¹⁴ Јосип Броз Тито, *Собрани дела*, т. VII, 268.

¹⁵ Јосип Броз Тито, *Собрани дела*, т. VII, 268; *Извори за ослободителната војна и револуција во Македонија 1941 – 1945*, Том I, Документи на Комунистичката партија на Југославија и Комунистичката партија на Македонија 1941 – 1945, Книга прва, Документи на Покраинскиот комитет на Комунистичката партија на Југославија за Македонија 6 април 1941 – 22 ноември 1942 (Скопје: Институт за национална историја, март 1968) 34-36; Ванчо Николовски, *НОВ без догми 1941-1942*, Критички осврт на досегашната историографија (Скопје: НИП „ГЛОБУС“, 1997), 56-57.

состојбата во Македонија и да достави барање до Коминтерната за расчистување на состојбата. На Покраинската партиска конференција свикана на 17 август 1941 г.,¹⁶ Богданов истапил со одбранбен став кон активноста на Шаторов, кон кого БРП и Коминтерната имале полна доверба, и потсетил дека поврзувањето на македонската партиска организација се случува со одобрување на Георги Димитров. Во таа смисла, решението на КПЈ било оценето како премногу остро и направено без какви било проверки.¹⁷

Меѓутоа, по низата настани кои се случуваат на локално, регионално и на глобално ниво, Коминтерната одлучува македонската партиска организација од „практични и целисходни причини“ да се врати под ингеренциите на ЦК на КПЈ.¹⁸ Скршнувањето од априлската определба дека Југославија во своите претходни рамки политички нема да воскресне и дека со окупацијата престанува нејзиното постоење, историски ќе биде надминато со мудро одиграниот потез на лидерот на југословенското партизанско движење Јосип Броз Тито, кој ја препознава сета важност на моментот и на 4 јули донесува историската одлука за започнување на општонародно вооружено востание.¹⁹ Понудувајќи му се како сојузник на затекнатиот Сталин по ненадејниот напад од 22 јуни 1941 г., Јосип Броз Тито ќе си ја осигури улогата на главен воено-политички фактор на Балканот.²⁰ Веќе сериозно зајакнат со сознанијата до кои доаѓа уште во август по одржувањето на состанокот на Балканскиот секретаријат на Коминтерната²¹ за статусот и поддршката на југословенската партија и на партизанските борби и по потврдата за состојбата во Македонија по сослушувањето на извештајот на Драган Павловиќ-Шиљо кој на 28 август 1941 г. се вратил во Србија, на 31 август Политбирото на ЦК на КПЈ одржува седница на која се донесени одлуки за политичко елиминирање на Шаторов и смена на членовите на македонскиот Покраински комитет, со што случајот со македонската партиска организација се затвора.²²

¹⁶ *Извори*, т. I, кн.1, 35.

¹⁷ *Извори*, т. I, кн.1, 35.

¹⁸ *Историски архив*, том VII, 50.

¹⁹ Јосип Броз Тито, *Собрани дела*, т. VII, 335.

²⁰ Јосип Броз Тито, *Собрани дела*, т. VII, 61.

²¹ Вељко Влаховиќ, *Тези за македонското национално прашање* (Скопје: Комунист, 1975), 6-7.

²² Јосип Броз Тито, *Собрани дела*, т. VII, 344.

5. Обвинување и докази

Со цел конечно да се затвори случајот Методија Шаторов-Шарло и ПК на Македонија, на 4 септември 1941 г. Јосип Броз Тито испраќа писмо до Извршниот комитет на Комунистичката интернационала,²³ а на 6 септември до членовите на Комунистичката партија на Македонија²⁴ и до ЦК на Комунистичката партија на Бугарија.²⁵ Во трите писма Методија Шаторов-Шарло најостро бил критикуван и товарен за антипартиска и контрареволуционерна борба, како и за саботирање на одлуките на ЦК на КПЈ врз основа на кои ЦК на КПЈ пресудува тој да биде исклучен од КПЈ и да дојде до промена на раководството на ПК на КПЈ за Македонија.

Поради отежнатата комуникација во доставата на документите, одлуката на ИК на КИ (која, всушност, претставувала и конечна разрешница на случајот со Методија Шаторов-Шарло и Македонскиот покраински комитет), донесена на 23 август, доцнела, па писмата упатени од ЦК на КПЈ и Јосип Броз Тито се напишани откако случајот веќе бил затворен од страна на Коминтерната.²⁶

²³ Јосип Броз Тито, *Собрани дела*, т. VII, 141.

²⁴ Јосип Броз Тито, *Собрани дела*, т. VII, 144-146.

²⁵ Јосип Броз Тито, *Собрани дела*, т. VII, 147-150.

²⁶ Хронолошки, настаните по однос на прашањето за припадност на македонската партиска организација го имале следниот тек. На 16 август 1941 г. бугарскиот ЦК упатува писмо до Георги Димитров во кое се наведуваат активностите преземени од страна на КПЈ за стекнување доминација и преземање на раководната улога во „српска“ Македонија. Како резултат на ваквата активност, во Скопје се формираат паралелни организации и комитети. Понатаму, во писмото ЦК на БРП бара инструкции во врска со појавата на двојно раководење, застапувајќи го ставот за „една држава една партија“. Г. Димитров го добива писмото на 23 август и истиот ден возвраќа со писмо до ЦК на БРП. Во повратното писмо Г. Димитров дава сугестии во врска со неколку значајни прашања, и тоа: 1. македонската партиска организација од „практични и целисходни“ причини да се врати под раководството на КПЈ; 2. основната борба сега да се води против германскиот и италијанскиот окупатор и нивните агенти, а главното средство (облик) на борбата да е партизанското движење кое се развива на југословенска територија и под раководство на Југославија; 3. српска Македонија (делот од Македонија кој пред 6 април 1941 г. се наоѓал во состав на Кралството Југославија) треба да биде една од базите на тоа движење; 4. Имајќи ја предвид воената положба на Македонија, неопходно е да се создаде најтесна соработка помеѓу Југославија и Бугарија, особено по местата (на теренот); 5. Двете партии да заземат став за самоопределувањето на македонскиот народ.

По пристигнувањето на писмата од ИК на Коминтерната и од ЦК на КПЈ со кои партиската организација во Македонија се враќа под ингеренциите на раководството на КПЈ и по одлуката за исклучување од страна на КПЈ, Шарло прави уште еден обид за објективно разјаснување на состојбата во Македонија и на својата божемна вина. Сублимирано, сите свои дотогашни активности во периодот од април 1940 г. до септември 1941 г. ги внесува во еден документ во вид на извештај²⁷, кој го доставува како своја официјална исповед за револуционерната дејност во ПК на КПЈ за Македонија. Во извештајот од 16 септември 1941 г., во многу поопширна форма од онаа во точките наведени во обвинувањата на ЦК на КПЈ, ќе даде ретроспектива на причините што довеле до неговото исклучување. Исто така, во извештајот што Методија Шаторов-Шарло го испраќа до ИК на Коминтерната се содржани осум точки²⁸ врз основа на кои Шаторов смета дека е неправедно осуден од страна на КПЈ и дава исцрпни образложенија во однос на обвинувањата.²⁹

Одговорот преку бугарската партија е доставен до Македонија и до ЦК на КПЈ некаде кон крајот на август 1941 г. Датумите јасно покажуваат дека прашањата што ги поставува ЦК на КПЈ веќе биле одговорени од страна на ИК на Коминтерната и дека случајот бил затворен. *Историјски архив*, том VII, 50; Владо Ивановски, „Методија Шаторов-Шарло и Македонија 1941“, *Методија Шаторов-Шарло и неговото време (1897-1944)*, (Скопје: Институт за национална историја, 2007), 112-113.

²⁷ Во извештајот се опфатени и коментирани документите што потекнуваат од него, како и неговите активности.

²⁸ Точките врз основа на кои е обвинет Методија Шаторов-Шарло се документирани во неговиот извештај, каде што наведуваат осумте обвинителни акти поради кои е исклучен од КПЈ: 1. свесно саботерско држење и одбивање на директивите на ЦК на КПЈ; 2. поништување на повикот кон масите за борба и акција издаден од страна на ЦК на КПЈ; 3. издавање директива за тоа оружјето да им се предава на германските и на бугарските окупатори; 4. гонење на српските другари и заземање националшовинистички позиции; 5. одбивање да се јави во Белград за да се разгледа македонското прашање; 6. неорганизирање саботажни и четнички акции, туку свесно саботирање на директивите и пребегнување во Софија, со што ја избегнал контролата на Партијата; 7. поврзување со Бугарската партија и 8. промовирање на паролата *советска Македонија*. Михајлов, „Методија Шаторов-Шарло и неговото време (1897-1944)“, 184.

²⁹ Во однос на сите точки од обвиненијата, Методија Шаторов-Шарло дава исцрпно објаснување и образложение со кои се оградува од наведените тврдења и единствено што прифаќа како вина е паролата за советска Македонија. Во завршниот дел од документот истакнува дека според него, одлуката за неговото исклучување е престога, диктирана од лоша партиска проценка и заснована врз

6. Разврска и епилог

Разврската и епилогот на случајот Методија Шаторов-Шарло во дадените регионални и локални текови ќе ги надмине димензиите на случај-поединец. Околностите во кои ќе се вкрстат интересите, позициите и повисоките цели на надворешните субјекти ќе бидат пресудни за неправдата што му е сторена на Методија Шаторов-Шарло и за ставањето на етикетата предавник, саботер, националшовинист и контрареволуционер.

Случувањата на глобален план, договорот Рибентроп–Молотов³⁰ и напуштањето на првичната ориентација за фашистичкиот карактер на војната од страна на Коминтерната ќе резултираат со дезорганизираност во таборот на комунистичките секции изразена преку конфузното неединствено платформско однесување и во прифаќањето на новата линија за империјалистичкиот карактер на војната, која по автоматизам била прифатена и од комунистичките партии на Балканот. Коминтерната, хиерархиски поставена како организација, барала доследно почитување и беспоговорно спроведување на одлуките донесени од комунистичкиот центар. Одлуките и директивите донесени во согласност со ваквата ситуација важеле сè до нападот врз Советскиот Сојуз на 22 јуни 1941 г.

Во таа смисла, искривувањето на фактите за наводната улога на КПЈ во антифашистичкото движење уште за време на мар-

---

клетите на другарот Митре (псевдоним на Лазар Колишевски) и на одредени интелектуалци кои во желбата да дојдат до повисоки партиски функции, патот на успехот го трасираат преку него. Понатаму упатува молба до Коминтерната да го разгледа неговото партиско исклучување, за кое смета дека со оглед на на сторените грешки е престојно по 22-годишна партиска работа и лојалност. Михајлов, *Методија Шаторов-Шарло и неговото време (1897-1944)*, 190.

³⁰ На 23 август 1939 г. во Москва бил потпишан Пактот за ненапаѓање помеѓу Германија и Советскиот Сојуз од страна на министерот за надворешни работи на Советскиот Сојуз, Вјачеслав Молотов, и на министерот за надворешни работи на Германија, Ј. фон Рибентроп. Договорот ја елиминирал опасноста од можеен меѓусебен напад и им гарантирал сигурност на земјите-потписнички. Сè до нападот на 22 јуни 1941 г., Пактот, како решение, краткотрајно му обезбедил мир на СССР, меѓутоа со него се наметнала една нова состојба. Била прекината борбата на европските комунистички партии против фашизмот. Повеќе европски партии, соочени со одлуката на лидерот на комунистичкиот свет, ги нападнале Англија и Франција за тоа што ѝ објавиле војна на Германија, така што настапил период на збунетост и дефетизам кај прогресивните сили во светот. *Хронологија радничког покрета и СКЈ 1919-1979*, Том I, 1919-1941 (Београд: Народна книга ИСИ, 1980), 275.

товските демонстрации³¹ им оди во прилог единствено на обидот и на настојувањето за глорификација на улогата на КПЈ во тој период на Балканот. Ситуацијата во КПЈ, која на комунистичката сцена на Балканот имала несигурна и споредна улога, така што во еден момент била разгледувана дури и можноста за нејзино распуштање, битно ќе се измени со доаѓањето на Јосип Броз Тито на нејзино чело. Визионерскиот дух на Јосип Броз Тито, поткрепен од силната амбиција за стекнување на лидерската позиција и од историските претпоставки, градејќи го култот на братството и единството и на југословенството, како и наднационалното чувство во деновите на антифашистичкото војување ќе му ја обезбедат позицијата на доминантен играч на Балканот. Крајно остроумно, не оставајќи ништо на случајноста, секоја евентуална препрека во своите планови настојува во целост и навремено да ја елиминира. Усвоената концепција за единствен општојугословенски антифашистички фронт, како програмска определба на ЦК на КПЈ на чело со Тито,³² не соодветствувала со концепциската определба на политичката програма за национално обединување усвоена на 8 септември 1940 г., како и со Заклучокот содржан во Решението за „потполно ослободување и рамноправност на Македонија – дури до барање за отцепување за самостојна држава“ донесен во јануари 1941 г.³³ од страна на ПК на КПЈ за Македонија на чело со Методија Шаторов-Шарло. Идејниот творец на македонската национална програма, Методија Шаторов-Шарло, кој во секој

³¹ Тодор Чепреганов, „Мартовските настани од 1941 година во Македонија од еден друг агол“, *Методија Шаторов-Шарло и неговото време (1897-1944)*, (Скопје: Институт за национална историја, 2007), 81-96.

³² ЦК на КПЈ во 1941 г. презема мерки за централизација на раководењето со Партијата. Прогласува единствена, централизирана КПЈ, запоставувајќи ги националните КП и нивниот национален партиски самостоен субјект и создава единствено воено раководство. Во Македонија го суспендира легално избраниот ПК на чело со Шаторов и поставува ново раководство под контрола и надзор на делегатот Драган Павловиќ-Шиљо. Ристе Бунтески-Бунте, „Методија Шаторов-Шарло, неговата национална програма и политиката на балканските комунистички партии“, *Методија Шаторов-Шарло и неговото време (1897-1944)*, (Скопје: Институт за национална историја, 2007), 63-64.

³³ *Документи и материјали 1921-1941*, Том I Книга 2, редакција превод и коментари: Иван Катарциев, Извори на историјата на СКМ, (Скопје: „Комунист“, 1985), 381-382; *Основањето и развојот на Комунистичката партија на Македонија*, Материјали од Научниот собир одржан на 1, 2 и 3 ноември 1979 г., Втора книга (Скопје: 1980), 1215.

документ, проглас, повик ќе ја застапува пред сè македонската национална линија, секако не бил дел од плановите на Тито.

Оттука, оцрнувањето на Методија Шаторов-Шарло и пласирањето невиности за неговото опортунистичко и контрареволуционерно однесување, саботерството согледано во божемното непреземање вооружени дејства и активности, а презентирани од страна на Лазар Колишевски, биле само метод да се отстрани еден ваков лик кој не се вклопувал во целокупниот концепт за цврста и силна Југославија, во која била вклучена и Вардарска Македонија. Сплетот на околности – нападот врз Советскиот Сојуз и интензивното напредување на фашистичките сили на исток на советската територија, а од друга страна сојузништвото согледано во разгореното југословенско востание кога на истокот од Европа Советскиот Сојуз е оставен сам да војува против нацифашистичките сили, ќе биде пресудно за тоа Коминтерната, односно Сталин, обременет со проблемите во својот двор, и не сакајќи да отвори едно болно прашање на Балканот и да одлучи Комунистичката партија на Македонија поради „практични и целисходни“ причини да се приклучи кон КПЈ. Не сомневајќи се ни за момент во приврзаноста и во исправноста на револуционерната дејност на Методија Шаторов-Шарло, Коминтерната прави обид да го заштити својот активист и му дава шанса својата револуционерна дејност да ја продолжи во Бугарија.³⁴

Бугарија, а во рамките на својата држава и Бугарската работничка партија, во текот на целата историја, „секоја чест на еден краток период“,³⁵ ќе биде носена од идеалот за санстефанска Бугарија. Колку и да се трудела суптилно да ја прикрие својата намера, активностите и делата ја откриваат ваквата содржина.³⁶ Искористувајќи ја окупацијата на Македонија, а сакајќи да си обезбеди непречено влијание врз македонската организација, ја пласира излитената фраза „една територија една партија“, во секој случај со благослов и со целосно одобрение од Коминтерната. Крајно несериозна би била претпоставката дека еден доминантен центар каков што во тоа време била Коминтерната, која до неодамна

---

³⁴ Тодор Балкански, *Методи Шаторов меѓу македонизма и бугаризма*, Просопографија на Стариот Бугарин (Велико Търново: „Знак '94“), 197.

³⁵ БКП, *Коминтернът и македонският въпрос (1917-1946)*, Том втори, 1046, 1051.

³⁶ Вељко Влаховиќ, *Тези за македонското национално прашање*, 27-31.

безмилосно егзекутирала и ги чистела комунистичките редови, може преку ноќ да дозволи ваква трансформација и демократија на една балканска секција, а уште помалку еден член на партија, без разлика на неговото котирање во нејзините редови, да си дозволи да донесе одлука од ваков карактер без нејзино знаење. Документите јасно го покажуваат првичното размислување кое одело во правецот на тоа дека версајска Југославија во своите претходни граници, по нападот од 6 април 1941 г. нема да се обнови. Во таа смисла се градела идејата за балканска федерација, во чиј состав и Македонија ќе најде свое место.³⁷ БРП во моментот на назначувањето на Методија Шаторов-Шарло на чело на македонската комунистичка партија, користејќи ја и бугарската окупација, согледала можност преку директивата на Коминтерната и на Георги Димитров да се инфилтрира и чекала шанса да ги материјализира своите дамнешни желби за целосно влијание врз Македонија. Таа не престанала со своите намери ниту по отстранувањето на Шаторов. Напротив, преку својот претставник Бојан Б'лгрјанов и преку Баневиот комитет уште повеќе ги зајакнувала. Спротивставувањето и неприфаќањето на одлуката донесена на Второто заседание на АВНОЈ и Вардарска Македонија да биде дел од Југославија ја разоткривале суштината на вековните стремежи на Бугарија.

Методија Шаторов-Шарло застанал на чело на ПК на македонската организација во април 1940 г. по претходно одобрение и согласност на Коминтерната и со одлука на Јосип Броз Тито. Во текот на целата своја револуционерна дејност ја застапувал идејата за посебноста на македонската нација, различна од другите национални субјективитети на Балканот. Бил идеен творец на Националната програма, која била донесена на 8 септември 1940 г. и станала политичка програма на КП на Македонија. Во својот обид Вардарска Македонија да ја претвори во јадро кое ќе ги обедини Пиринска и Егејска Македонија, неуморно конфронтирајќи се со другите политички субјекти, КПЈ и БРП, ќе биде до крај доследен на својот идеал. Неговите револуционерни ставови во текот на повеќемесечната работа ќе бидат преточени во прогласите, повиците и во летоците што ќе се шират меѓу македонскиот народ. Вака преточени, вековните идеали за национална слобода ќе станат прифатливи за членството на партиската организација, кое ќе се

---

³⁷ БКП, *Коминтернът и македонският въпрос (1917-1946)*, Том втори, 1055.

зголеми со над 700 члена, и за широките народни маси. Темелните вредности црпени од илинденскиот период ќе бидат подлога за формирање на политичката платформа која македонското национално ослободување го гледала потпирајќи се врз сопствените сили. И покрај вештите затскриени амбиции и пласираните невистини на туѓите завојувачи, Методија Шаторов-Шарло во „Писмото до Стојана“³⁸ ќе успее да ги демаскира обидите на бугарскиот окупатор да се прикаже како ослободител на своите браќа. Проучената и добро осознаена завојувачка политика на соседите, како и неговата долгогодишна работа во Коминтерната, ќе бидат факторите кои ќе влијаат на тоа потпора и поддршка да побара токму во Коминтерната. Ова недвосмислено го оправдува иделизмот и беспрекорната доверба со која ѝ пристапувал. Можеби токму култот кон Коминтерната, кој без поговор го градел, и крајната доверба во неа на моменти ќе го направат непретпазлив.

Поврзувањето на македонската организација со БРП настанала по одлука на Коминтерната и со повик од БРП, што ќе биде во спротивност со интересот на ЦК на КПЈ. Методија Шаторов-Шарло доследно ја почитувал директивата и дејствувал во согласност со неа, притоа не напуштајќи ја линијата на македонските национални интереси. Работел на консолидирање на партиската организација, зголемување на членството, внесување конспиративност во партиските редови и во меѓусебното дејствување, ја разоткривал окупаторската улога на Бугарија во Македонија и ја подготвувал земјата за вооружено востание. Во времето кога Шаторов бил политички секретар на ПК на КПЈ за Македонија, веднаш по нападот врз Советскиот Сојуз до македонскиот народ бил издаден повик за отпочнување вооружена борба. На 28 јуни била формирана Воена комисија при ПК на КПЈ за Македонија на чело со Методија Шаторов-Шарло. Воената комисија пристапила кон формирање диверзантски групи, од кои на 22 август 1941 г. бил формиран Скопскиот партизански одред. Тој при крајот на август 1941 г. ја извршил првата борбена акција.

По разврската и донесените одлуки од ИК на Коминтерната и на ЦК на КПЈ, Шарло ќе упати една молба за себе, и тоа да му биде дозволено заминување во партизани во македонското антифашистичко движење. Чекајќи позитивен одговор од повисокото раководство, на сопствен ризик се обидел да му се приклучи на

---

³⁸ *Извори*, т. I, кн.1, 13.

Скопскиот партизански одред.³⁹ Молбата не му била удоволена и затоа бил присилен да го напушти одредот, по што заминува во Бугарија да ја продолжи својата револуционерна дејноста. Таму останува сè до неговото неразјаснето трагично загинавање на 4 септември 1944 г. на Милеви Скали (на Радопите) како командант на III оперативна зона во судир со бугарската војска и полиција.

---

³⁹ Перо Иваноски-Тиквар, „Методија Шаторов-Шарло и неговото време (1897-1944)“, 179.

Sonja NIKOLOVA

METODIJA SHATOROV-SHARLO BETWEEN THE INTEREST OF CPY- BWP AND COMINTERN

- s u m m a r y -

Metodija Satorov Sarlo was an international communist, member of the Central committee of the Communist Party of Yugoslavia and Central committee of the Bulgarian Communist Party, longtime worker of the Comintern. He was an revolutionary activist and creator of the Macedonian national- unify program.

Metodia Satorov Sarlo in the Macedonian Party organization from April 1940 to September 1941 works like a political secretary of the Regional Committee of the Communist Party of Yugoslavia in Macedonia. At 24 of July 1941 Josip Bros Tito has make a decision to dismiss Metodija Satorov Sarlo from his function like Secretary of the Macedonian Political leadership and he dismiss him from CPY, because of antiparty and counterrevolutionary activity.

The analysis of the accusations that are in the decision for his political elimination, like the decision, indicate of partiality and subjectivity in the making of the same. The disposal of the Metodija Satorov Sarlo from the Macedonian political scene, is a result of the dispute which is showing in the summer 1941 between two communist party, the CPY and the Bulgarian communistic party. They are lead by their political interests and they will lobby in the ranks of the Comintern for acquisition of the leadership with Macedonian communist. The attack of the Sovet Union at 22 July 1941 and the proffered alliance by the side of Josip Bros Tito and CPY, will be the turning point, the Commintern to make a decision, Macedonian party organization to return under the Central committee of the Communist Party of Yugoslavia

In the political game that Metodija Satorov Sarlo was involved, doesn't exist any reasonable arguments or historiographical evidence which will confirm that the connection between Macedonian party organization and Bulgarian Communist Party, was initiated and preformed like a decision of Metodija Satorov Sarlo. The only sin that

can be prescribed was completely realization of the decisions from the highest forum, especially the Commintern.